

Αυστηρός έλεγχος εναντίον της διαφθοράς στο Βυζάντιο

/ [Ιστορία - Εθνικά Θέματα](#)

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, Φιλόλογος - Ιστορικός

Η έκδοση των βυζαντινών νομισμάτων και η χρήση τους συνοδεύονται από μια σειρά προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά για μας σήμερα γίνονται μεγαλύτερα από το χρόνο και την έλλειψη πηγών, έτσι ώστε να μπορούμε να έχουμε μια πλήρη εικόνα βυζαντινού νομίσματος.

Η αναδρομή αυτή στην εξέλιξη των βυζαντινών νομισματικών εκδόσεων μέσα από ριζικές αλλαγές παρουσιάζουν μια συνειδητοποιημένη νομισματική πολιτική του κράτους εκείνη την εποχή. Επιπλέον τα νομίσματα φέρουν στοιχεία τα οποία υποδηλώνουν συστηματικό και εξελιγμένο έλεγχο της νομισματικής παραγωγής.

Ο αυστηρός έλεγχος παραγωγής και διακίνησης του βυζαντινού νομίσματος συνεπάγεται οργανωμένη μεθόδευση αποτροπής αισχροκέρδειας και διαφθοράς του νομίσματος εκ μέρους των πολιτών. Άλλωστε οι γραπτές πηγές επιβεβαιώνουν παρόμοιες μεθοδεύσεις καθ' όλη τη διάρκεια της αυτοκρατορίας. Το Βιβλίο του Έπαρχου για παράδειγμα αναφέρει ότι οι τραπεζίτες της πρωτεύουσας κατά το 10^ο αιώνα δε θα πρέπει «ξέειν ή τέμνειν ή παραχαράττειν» τα νομίσματα. Στα τέλη του 11^{ου} αιώνα ο Κεκαυμένος αποτρέπει το φτωχό πολίτη να γίνει πλούσιος

εμπλεκόμενος σε πολυκερδείς τεχνικές, δηλαδή «παραχαράσσειν» και «ψαλιδίζειν» τα νομίσματα και «φαρσογραφείν» και «βούλας επισφραγίζειν και τα τούτοις όμοια».

Ας εξετάσουμε χωριστά κάθε περίπτωση πονηρής αλλοίωσης του βυζαντινού νομίσματος. Η πιο κοινή πρακτική αισχροκέρδειας εκ μέρους των πολιτών ήταν το ψαλίδισμα της περιφέρειας των νομισμάτων. Σε πάπυρο του 4ου αιώνα μαθαίνουμε ότι ο πολίτης Ευδαίμων προσκαλεί στο σπίτι το φίλο του Λογγίνο και του παραγγέλλει να φέρει μαζί την ύαλο- προφανώς ειδικό κοπίδι με ενσωματωμένο κρύσταλλο στην κόψη του- ,ώστε να προβούν στην περικοπή νομισμάτων.

Η θέσπιση νόμων

Το κράτος προφανώς από πολύ νωρίς θέσπισε αυστηρούς νόμους για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Στο Θεοδοσιανό Κώδικα διασώζεται νόμος του Κωνσταντίνου Α΄ ο οποίος ως τιμωρία του σχετικού παραπτώματος καθορίζει την ποινή του θανάτου, ποινή η οποία επιβάλλεται επίσης και σε όποιον διοχετεύσει στην αγορά πλαστές απομιμήσεις σολίδων. Επίσης ο ίδιος κώδικας μας πληροφορεί ότι ο αυτοκράτορας Ιουλιανός το 363 δημιούργησε ειδική τάξη δημοσίων λειτουργών σε κάθε πόλη, τους ζυγοστάτες με κύριο μέλημα την επιδίκαση διαφορών που προέκυπταν μεταξύ συναλλασσομένων από υποψίες μείωσης του μεγέθους των νομισμάτων. Παρόμοιες διευθετήσεις εντοπίζονται στον Ιουστινιάνειο Κώδικα, σύμφωνα με τον οποίο η παραχάραξη του χρυσού νομίσματος εξισώνεται με το παράπτωμα της εσχάτης προδοσίας, καθώς και σε μεταγενέστερες νομοθετικές διατάξεις.

Οι προβλεπόμενες τιμωρίες για τους παραχαράκτες είναι εξαιρετικά αυστηρές. Για παράδειγμα ο νόμος του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Β΄ το 343 επιβάλλει την ποινή της πυράς σε όποιον καταγίνεται με παραχάραξη σολίδων, ενώ ταυτόχρονα προβλέπει αμοιβή στον πληροφοριοδότη παραχαρακτών. Στις εκλογές του Λέοντα Γ΄ και του γιού του Κωνσταντίνου Ε΄, που εκδόθηκαν πιθανότατα το Μάρτιο του 741, αναφέρεται ως ποινή το κόψιμο των χεριών. Η ίδια ποινή επαναλαμβάνεται και στον Πρόχειρο Νόμο του Λέοντα ΣΤ΄ Σοφού, όχι μόνο κατασκευαστή πλαστών νομισμάτων και τους άμεσους συνεργάτες του, αλλά και για τον κτηματία, τον οικονόμο ή τον ένοικο σπιτιού στην κατοικία ή την ιδιοκτησία των οποίων έλαβε χώρα η παραχάραξη. Στο ίδιο πνεύμα κινούνται οι αντίστοιχες διατάξεις των Βασιλικών καθώς και οι σχετικές ρυθμίσεις του Επαρχικού Βιβλίου.

Στην περίπτωση παραχάραξης του χάλκινου νομίσματος οι ποινικές επιπτώσεις έχουν ηπιότερο χαρακτήρα, παρουσιάζουν αρκετές διακυμάνσεις και πολλές φορές επηρεάζονται από την κοινωνική τάξη ή επαγγελματική ενασχόληση του παραχαράκτη. Ωστόσο οι ποινές για την παραχάραξη χάλκινων νομισμάτων

έπαιρναν αυστηρότερο χαρακτήρα όταν οι εμπλεκόμενοι στο αδίκημα ανήκαν στο υπαλληλικό δυναμικό του επίσημου νομισματοκοπείου. Οδηγούνταν στα δικαστήρια και υποβάλλονταν σε εξαντλητική ανάκριση για να φανερώσουν συνεργάτες και βοηθούς ενώ οι πληροφοριοδότες καταξιώνονταν με αμοιβές χρηματικές ή ακόμη με την απόκτηση της, ελευθερίας τους όταν αυτοί ανήκαν στην τάξη των δούλων.